

DESPRE RÂS CA SOCIOLOGIE PROFANĂ (SAU SOCIOLOGIA CA RÂS ȘTIINȚIFIC)

Bogdan Costin

Laughter as a lay sociology

This essay is the result of the shock produced by Schütz and Garfinkel on the "finite province of meaning" in which the author used to live. It contains some observations (most of them coparticipative, which wasn't a very difficult thing to do) about laughter and comic situations of everyday life. Its intension it is to give an ethnomedological perspective of this phenomenon which is as ancient as the man himself, following the idea that laughter is one of the most wide-spread currents of all time's lay sociology.

Rabelais a definit omul ca fiind animalul care râde, ceea ce este la fel de adevărat ca și faptul că omul este și animalul de care se râde cel mai adesea. Situațiile comice ce survin pe parcursul vieții noastre, fie că ne vizează personal, fie că nu, reprezintă o dimensiune importantă a procesului continuu de construcție a realității, constituind fără îndoială una din instanțele informale (extrem de subtilă) ale socializării.

Trebuie precizat că observațiile efectuate asupra contextelor comice din viața cotidiană și sistematizate în acest studiu nu sunt neutre (pentru că nu cred că există astfel de observații pure decât într-un haos observațional de tipul celui dintr-un reportaj sau o proză de bună calitate), ci încearcă să fie argumente în favoarea unei teorii de tip constructivist a râsului. Teza principală a acestei lucrări este că rasul reprezintă modalitatea practică prin care subiectul uman dă seama de realitate în momentul apariției unei deconstrucții specifice care este situația comică. Orice comic este o deconstrucție, ceea ce nu înseamnă că orice deconstrucție este comic. Un fapt grav care afectează o persoană (moartea cuiva apropiat, pierderea unui organ etc.) este o deconstrucție de asemenea. De aici s-ar putea afirma că tragicul și comicul nu sunt decât fețe diferite ale aceluiași fenomen de deconstrucție a unui context ce la un moment dat se consideră a reprezenta normalitatea. Se poate afirma, deci, că râsul face parte din etnometodele pe care Garfinkel le considera principalul obiect de studiu al sociologiei, contribuind la instituirea subiectului uman obișnuit, în viața de zi cu zi, ca practicant al unei sociologii profane, neștiințifice.

În analiza sa a râsului, Bergson observa că nu există comic în afara naturii umane. Se poate râde de comportamentul unui animal, de un copac etc., dar numai în măsura în care acesta este încadrat într-o ordine umană (de exemplu maimuța care *fură* bomboanele unui copil sau doi arici care *fac dragoste*) sau se abate de la ceea ce se consideră (tot de către om) a fi un model, o rutină (cum este cazul rinocerului care se prăbușește greoi și neîndemânatic de pe partenera sa în timpul actului împerecherii).

Nu cred că poate fi elaborat nici un studiu care să încerce să explice acest fenomen specific uman, mecanismele sale de producere, iară să lua ca bază de analiză caracterul său predominant social. Explicațiile bazate pe determinatii pur fiziologice, genetice sau psihologice nu pot să dea seamă de caracterul complex al râsului. Râsul este "dependent" de intersubiectivitate, fapt remarcat și de Bergson în "Teoria râsului", care afirmă că pentru a-l înțelege trebuie să-l plasăm în mediul său natural, care este societatea. Este adeseori observat faptul că se râde mai bine atunci când sunt mai multe persoane implicate în contextul comic (discuții obișnuite, chefuri, cinematograf), lucru speculat cu siguranță de creatorii de comedii TV, în care acțiunea este dublată de hohotele de râs ale unui public inexistent în fapt pentru telespectator, tehnică ce poate fi considerată o actualizare a celebrului zâmbet al pisicii care eludează însăși pisica, din faimoasa poveste a lui Lewis Carroll.

Unde cred că greșește Bergson este ideea că râsul ar avea o funcție socială utilă, idee pe care se structurează întreaga sa carte despre râs. Nu cred că râsul urmărește un scop util, de perfecționare generală pe care societatea ar dori-o pentru membrii ei care să posede datorită acțiunii acestuia "cea mai mare elasticitate și cea mai înaltă sociabilitate posibile". Eroarea sa ar putea proveni din faptul că și-a axat analiza mai ales asupra operelor de artă de natură comică în care avem de-a face cu o tendință moralizatoare, existentă și astăzi în unele comedii TV. Râsul manifestă însă de multe ori absența oricăror tente moralizatoare, putând fi răutăcios, cinic, autoironie ș.a.m.d., fără ca prin aceasta să piardă ceva din natura sa specifică. Iar situația totuși comică a lui Don Quijote nu cred că are nimic moralizator în conținut. Râsul de astăzi și-a descoperit nuanțe noi, teritorii noi, chiar și în operele literare contemporane (literatura absurdului, M. Kundera, V. Nabokov etc.), fără a mai participa la crearea condițiilor unei integrări sociale sporite.

Bergson realizează în cartea pomenită o tipologie a comicului, fără a descoperi unitatea care leagă aceste diverse manifestări ale comicului. El distinge un comic al formelor și al mișcărilor și gesturilor, unul de situație,

un comic de limbaj, și un comic al caracterelor, dar le tratează ca și cum ar fi dimensiuni independente ale comicului, când este destul de evident că ceea ce le unește este caracterul lor deconstructivist. Fiecare tip de comic deconstruiește realități specifice: una a formelor, una a mișcărilor și gesturilor, una a situațiilor, una a limbajului și una a caracterelor, așa cum sunt ele împărțite de membrii unui grup social. De aici decurge ceea ce în terminologia etnometodologiei s-ar numi caracterul indexical al comicului, adică dependența sa de contextul în care se produce. Comicul formelor, mișcărilor și gesturilor este explicat de Bergson ca efect al unei hipertrofieri a mecanicului în detrimentul viului, acesta fiind mecanismul declanșator al râsului atunci când observăm o persoană care alunecă sau se împiedică. Această situație comică este însă mult mai complexă, nefiind suficientă o astfel de explicație. Râsul este dependent și de anumite convenții sociale, prea puține persoane permițându-și să râdă de o femeie însărcinată care se împiedică. Faptul că râsului i se "alocă" un anumit spațiu de manifestare prin procesele socializării este evident atunci când ne gândim la lucrurile de care râd copiii și la cele de care râd adulții. Bețivii, nebunii (care sintetizează cele trei forme ale comicului tratate acum) stârnesc foarte des râsul copiilor, odată cu maturizarea se impune însă o altă atitudine față de ei. Atunci când celebrii nebuni ai Clujului intră în acțiune (Generalul, Miau-Miau, bărbosul care vorbește la telefoanele publice cu primul ministru), adulții adoptă o atitudine fie indiferentă, fie înțepată, fie îngândurată sau compătimitoare, fiind preocupați să-și învețe copiii că nu e bine să facă haz de năpasta care i-a lovit pe acei oameni. Cu toate acestea, este cert că fiecare simte un amestec de stări contradictorii, care-l atrag înspre definierea situației ca fiind comică, dar și tragică, dramatică, amenințătoare, nereușind să elimine echivocul ei aproape niciodată. De aceea, cred că această situație face parte dintre acelea care produc o deconstrucție a realității fiecăruia dintre noi și pe care fiecare o tratăm în funcție de aceasta. O persoană care se împiedică deconstruiește mersul normal care aparține realității subiective și intersubiective. Într-o lume în care toți am umbla împiedicat sau "pe trei cărări" sau în care toți am avea nasul roșu, sunt sigur că un mers athletic sau un nas normal ar părea comice. În același cadru cred că se înscrie și "comicul" pe care îl percepe un european în comportamentul japonezilor sau un tânăr de la oraș atunci când vede un țăran care-și conduce carul îmbrăcat într-o geacă de blugi pe care scrie "METALLICA", sau o țărancă în vârstă căreia i se ivește de sub fusta tradițională o pereche de pantofi sport tip generația Pro (în vreme ce pentru respectivii țărani accesoriile pomenite au fost achiziționate după un simplu criteriu de utilitate).

Cred că se poate deduce de aici o explicație a comicului ce urmează a fi supusă probei celorlalte tipuri de comic. O deconstrucție este comică pentru o persoană atunci când aceasta și-o descrie ca fiind lipsită de efecte dăunătoare, care să producă rău sau suferințe grave. Această descriptibilitate (care ar corespunde conceptului de *accountability* din etnometodologie) este evident dependentă de realitatea subiectivă a respectivei persoane. Pentru copiii este foarte comic să te lovească cu o bâtă în cap sau să-ți înfigă degetele în ochi, pentru că ei nu percep încă suferința pe care o pot provoca gesturile lor. E mult mai ușor să ți se pară comic un bețiv întâlnit într-o seară într-un bar, decât atunci când știi despre el că este alcoolic, că a devenit alcoolic în urma accidentului soției sale, de exemplu. Pot să râd cu lacrimi de un copil care se împiedică alergând după porumbeii din piața Unirii, dar mama acelui copil este incapabilă să se detașeze de senzația că acea cădere este un fapt negativ petrecut cu fiul ei. În romanul "Gluma" al lui Milan Kundera este prezentată o situație în care o glumă, pe care cel care a făcut-o într-o scrisoare o intuia ca fără alte urmări decât râsul persoanei căreia îi era destinată, îl duce pe autorul ei în închisoare, în contextul unui regim autoritar care supraveghea toate acțiunile individuale.

Situațiile comice reprezintă deconstrucții de o natură mai complexă decât cele analizate până acum. Fie că pot fi explicate prin senzația de mecanizare a unei situații vii, fie prin repetiție sau inversiune, fie prin interferența a două serii de evenimente absolut independente (toate acestea prezente la Bergson), este de fiecare dată vorba de o deviere de la cursul normal al lucrurilor, deviere percepută și interpretată prin prisma efectelor sale de conștiința fiecăruia dintre noi. Toate situațiile din desenele animate sunt, la o privire nu neapărat foarte atentă, caracterizate de o cruzime ce poate părea comică numai datorită faptului că ne dăm seama că exploziile, căderile, cuiele înfipite în talpă etc., nu provoacă nici o suferință simpaticelor personaje. Odată însă ce vedem că moartea mamei puiului de căprioară îl afectează profund pe acesta, secvențele de desen animat devin triste. La fel, atunci când se întâmplă ca o cioară să-și exprime nevoile fiziologice pe hainele cuiva (deci o interferență de serii absolut independente), situația declanșează râsul. Dacă însă o cărămidă cade în capul unui om și îl omoară, nu mai pot să râdă decât niște persoane foarte cinice.

O situație interesantă o reprezintă întâlnirile repetate cu o persoană cu care nu obișnuiești să te vezi decât foarte rar. Aceste întâlniri creează treptat pentru protagoniști o complicitate derivată din împărțirea unui context insolit și comic. Pentru fiecare din ei, propria realitate, în care celălalt n-ar trebui să intervină prea des, este deconstruită de faptul obiectiv

că celălalt apare în mod repetat în fața sa. Poate deveni comic (dar în egală măsură și iritant) și faptul că nu prea ai ce să-i spui acelei persoane și nu ești capabil decât să zâmbești destul de fals. Nu de puține ori, cele două persoane, atunci când se întâlnesc a n-a oară, izbucnesc într-un râs cât se poate de sincer, reacție ce pare cea mai firească și autentică.

Bergson distinge două specii ale comicului de limbaj: într-una limbajul exprimă comicul (reconstituirea prin limbaj, narare a unei situații comice), în cealaltă limbajul creează comicul (limbajul se deconstruiește pe sine), formând vorba de duh, spiritul. Exemple pentru cea din urmă se găsesc destule, dar depind în înțelegerea lor de o anumită familiaritate cu jargonul grupului social din care sunt culese. Oricum există câteva utilizate la scară mare, din care aș pomeni-o pe cea adesea întâlnită în dialogurile tinerilor ca răspuns la întrebarea "Cum o mai duci?". Aluzia obscenă anihilează sensul și intenția acestei introduceri destul de consacrate într-un dialog, într-o comunicare interpersonală, echivalente cu "Ce mai faci?". Analiza acestei specii a comicului de limbaj este înrudită cred cu experimentele pe care Garfinkel le propunea studenților săi să le facă în grupul de prieteni sau în familie. Cele mai numeroase deconstrucții ale limbajului se pot găsi în "Academia Cațavencu", unde semnatarii articolelor, titlurile, poreclele, devizele, sintagmele și majoritatea frazelor își au forța comică în acest principiu. Tot aici se poate remarca dependența comicului de realitatea subiectivă a cititorului, fiind ușor de observat că o "maximă" atribuită lui Văcăroiu cum este "Muget, deci exist" , poate fi gustată într-o mai bună măsură de unul care a auzit de Descartes și cea mai "mediatizată" formulă a sa, iar cititorul care știe ce însemnătate are ea pentru autorul ei și pentru întreaga istorie a filosofiei (ar fi putut reprezenta punctul fix al lumii căutat de om dintotdeauna) poate într-adevăr să o guste în deplinătatea ei. În schimb, expresia "Crăciun a-nviat !" poate fi simțită de mult mai multe persoane, dar nu neapărat gustată de tot atâtea, din cauza unor rețineri impuse de anumite sentimente religioase.

Comicul de caracter, legat de problema intersubiectivității, de modalitățile de evaluare, de judecare a celuilalt, este mai dificil de abordat decât prin intermediul operelor de artă, așa cum a fost tratat de Bergson. Personajele din comediile dramatice sau comediile TV actuale sunt creații artificiale, sunt tipuri pure de oameni. Ele se disting de oamenii reali prin lipsa conștiinței faptului că fac obiectul râsului și nu își schimbă comportamentul sub influența acestuia, în viața de zi cu zi, fiecare suntem cel mai adesea conștienți de aspectele proprii care ar putea deveni obiectul râsului celorlalți și încercăm pe cât putem să nu le expunem. Desigur, uneori

suntem persoane comice fără să vrem sau fără să știm. Ceea ce face un caracter uman comic este constatarea (subiectivă, desigur, bazată pe datele experienței proprii și a relatărilor celorlalți) că se abate de la un tip uman normal, standardizat prin convențiile sociale existente la un moment dat într-o comunitate umană. Un zgârie-brânză, un gelos peste măsură, un fanfaron, un distrat, un timid etc., toate acestea se abat, deci deconstruiesc omul echilibrat, rațional care încarnează normalitatea actuală. Distanța de la a râde de astfel de persoane la a le detesta este foarte mică, anulată de măsura în care ne afectează personal în modalități neplăcute. E distractiv să auzi despre un prieten că întârzie la întâlnirile pe care le are, dar m momentul în care aplică acest comportament și în cazul tău devine iritant. Cu câteva secole în urmă se râdea bine de un bărbat prea gelos, astăzi el nu mai este chiar atât de comic, el poate fi măcinat de sentimente profunde, având chiar circumstanțe atenuante în cazul în care și-ar ucide iubita. Serialul de comedie "M.A.S.H." a avut un mare succes, mai puțin în rândurile acelor americani care au pierdut pe cineva în războiul din Coreea și care au protestat cerând oprirea filmărilor.

Bergson și-a elaborat teoria despre râs, explicând cauzele diferitelor forme de manifestare a comicului, ignorând însă o evidență din domeniul cotidianului și anume faptul că orice context comic își pierde savoarea prin repetare. Conform lui Bergson, ar trebui să râdem de fiecare dată când vedem o persoană care se împiedică, chiar dacă aceasta se întâmplă din cinci în cinci minute. O replică spirituală repetată prea des în fața aceluiași persoane devine enervantă sau îl transformă pe cel care o emite într-un personaj ridicol. Cazul bancurilor repetate prea des este semnificativ. În această constatare cred că se găsește un nou argument în favoarea tezei enunțate mai sus. O deconstrucție este posibilă doar o singură dată cu adevărat, pentru că odată ce s-a produs ea devine parte constituantă a realității, subiectul sau subiecții o adoptă, și-o integrează, deci forța sa de acțiune se pierde treptat. Chiar dacă o glumă a devenit răsuflată prin repetare, o altă glumă, bazată pe același principiu, asemănătoare cu prima, se va bucura de succes. Aceasta deoarece nu contează gluma în sine, ci principiul deconstructivist care o alimentează.

M. Bahtin remarca dubla natură a râsului, aceea de a viza atât generalul, universalul, fiind un factor de coeziune, cât și particularul, singularizând anumite aspecte. Aceste fenomene pot fi clarificate pe baza abordării dezvoltate anterior. Aceasta oferă o explicație ce poate fi invocată și în lămurirea senzației neplăcute pe care o resimțim atunci când facem obiectul râsului celorlalți (cu excepția cazurilor când ne complacem în a fi

clown sau atunci când suntem autoironiei, deci ne complacem în a deconstrui realitatea). Datorită râsului celorlalți, propria realitate subiectivă își pierde consistența, tot ceea ce conștiința noastră marcată de intenționalitate a sintetizat din lumea înconjurătoare se resimte sub impactul cu realitatea intersubiectivă ce se manifestă prin râs. Probabil că tot de aceea se râde mai bine atunci când sunt mai multe persoane: prin râsul grupului (orientat către un obiect care-i amenință convențiile, cunoștințele, normele etc.) aspectul rizibil este izolat și este exclus din câmpul realității intersubiective construite de membrii aceluși grup, de unde solidaritatea și coeziunea, cel puțin momentane, pe care acesta le creează. Consistența realității intersubiective este menținută prin acest procedeu. A râde atunci când mai mulți râd de un aspect al realității intersubiective nu înseamnă decât a restabili poziția propriei realități subiective în cadrul celei dintâi, printr-o restructurare a sa efectuată prin afirmarea sau asumarea aceluși aspect drept comic. Acesta este cazul în care un grup râde de anumite aspecte ale propriei realități, în cazul înfruntării prin râs a două realități străine una de cealaltă, aparținând unor grupuri distincte, principiul fiind și mai evident. Atunci când ardelenii râd de prostia oltenilor, iar aceștia la rândul lor de încetineala primilor, nu se face decât să se întărească anumite structuri de grup prin destructurarea realității grupului opus, așa cum este ea percepută de respectivul grup, deci nu în mod necesar adecvată realității.

Spre deosebire de comic, a cărui natură este întâi de toate intersubiectivă, umorul este o creație subiectivă, individuală. Există persoane cu simțul umorului, nu și persoane cu simțul comicului. Există grupuri comice, dar nu și grupuri cu simțul umorului, decât în mod artificial, legate de o formă a artei comice.

Etnometodologii susțin că există o sociologie profană, practică de majoritatea indivizilor în cursul vieții cotidiene, care nu diferă în mod esențial de cea practică de sociologii profesioniști. Situațiile comice de zi cu zi par a adevăra această constatare. Persoanele cu simțul umorului sunt acele persoane care, prin actele lor deconstructiviste care declanșează situațiile în care se râde, realizează pseudo-experimente de tip etnometodologic, fără însă a fi conștiente de acest fapt. O persoană cu simțul umorului prezintă o cunoaștere sociologică profundă, chiar dacă neasumată, care îi permite să știe punctul exact în care aplică deconstrucția și să întuiască reacțiile celor din jur. Un lucru pe care l-am observat este că simțul umorului nu se poate manifesta decât între cunoștințe, într-un spațiu în care într-adevăr ceva poate fi deconstruit. Nu poți face o farsă unei persoane pe care nu o cunoști, deoarece nu știi la ce te poți aștepta, deci nu ar fi o

deconstrucție, ci mai degrabă o construcție, crearea unei situații noi. Nu pot să deconstruiesc decât *deja-construitul*. Nu iei scaunul de sub un necunoscut deoarece riști să fii luat la bătaie. Poți să te strâmbi la cineva, pentru a distra persoana de lângă tine, numai dacă ești la adăpost, într-un troleibuz în mers, de exemplu, atunci când acel cineva se află pe trotuar, fără puțința de a se apropia de tine, fiind deci în mare măsură "cunoscut", adică înscris într-o construcție. Rămâne doar probabilitatea de a-l întâlni altcândva și de a te recunoaște, probabilitate totuși mică într-un oraș mare.

Umorul este, la rândul său, ca orice practică socială (conform etnometodologiei), indexical, contextual. Cel care posedă simțul umorului trebuie să simtă grupul, contextul în care să se manifeste fără riscul de a cădea în ridicol sau a fi supus oprobriului grupului. Pentru că te stigmatizează nu numai faptul de a face în mod constant obiectul râsului, ci și acela de a poseda un autentic simț al umorului în situația constrângătoare de a aparține grupului nepotrivit. La un chef la care au participat și studenți la filosofie, unul dintre aceștia a făcut o glumă, probabil bună, despre "devenința întru ființă" și alte "chestii de-ale lor", glumă ce ar fi trebuit spusă doar într-un grup de studenți familiarizați cu textele și teoriile pe care le deconstruise prin vorba sa de duh. Aceeași situație poate fi observată și intrând în rețelele de calculatoare ale studenților la matematică și informatică, existând fișiere cu bancuri și glume cu bițișori, necunoscute etc. Un exemplu foarte semnificativ este gluma-ghicitoare cu Făt-Frumos și Zmeul care aleg să nu se mai înfrunte cu buzduganele sau cu forța brațelor, ci "în derivate să ne luptăm!". Se derivează reciproc, Zmeul devenind tot mai mic, iar Făt-Frumos rămânând neschimbat. Pentru un pasionat de matematici, a descoperi că Făt-Frumos este e^* (funcție care derivată rămâne aceeași) coincide cu o mare bucurie.

La fel, un băiat nu poată să facă glumele pe care le face în grupul său de prieteni, atunci când se află cu o fată, decât riscând să pară bătăran. E drept, depinde și de fata cu care se întâlnește, de ceea ce știe despre ea. Există deci o limită foarte fragilă între a fi o persoană spirituală și a fi una comică, limită intuită de persoanele cu un veritabil simț al umorului, fapt care le permite să-și mențină reputația intactă. Pentru că a avea simțul umorului este astăzi automat relaționat cu o inteligență sporită și înseamnă un loc confortabil în ierarhia oricărui grup. Nu se poate vorbi, deci, despre un comic involuntar și unul voluntar (care ar aparține persoanelor cu simțul umorului), deoarece umorul depinde de receptarea sa contextuală. O persoană care tace mereu glume nepotrivite va deveni ridicolă sau enervantă, deși poate că posedă într-adevăr un simț al deconstrucției

dezvoltat, nedublat însă de capacitatea de a aprecia contextele adecvate pentru a se transforma în simț al umorului recunoscut în grupul social corespunzător.

Cred că din cele precizate anterior se desprinde și o bună explicație a pozițiilor diferite în ierarhia socială a oricărui grup uman a persoanelor comice și a celor cu simțul umorului dezvoltat. După știința mea, nu există în istorie o societate în care persoanele care provoacă "involuntar" râsul celorlalți să fie demne de cele mai înalte nivele ale ierarhiei sociale (situația politicianilor de astăzi este una cu totul specială). Aceasta deoarece persoanele comice *sunt deconstrucții* ale realității intersubiective proprii respectivului grup, ceilalți membri nepermițând accesul lor la pozițiile superioare ale ierarhiei sociale, unde sunt necesare responsabilitate și o bună cunoaștere a realității. Persoanele cu simțul umorului sunt cele care *produc deconstrucții*, nu neapărat ale realității intersubiective proprii grupului din care fac parte, dovedind, după cum am amintit, o cunoaștere sociologică superioară celorlalți, fiind mai apti pentru poziții importante. Desigur, atunci când deconstrucțiile produse se referă la realitatea intersubiectivă proprie grupului, reacția acestuia este mult mai violentă decât în cazul persoanelor comice (și e suficient să amintim cazul lui Socrate, în acest sens, sau de premierele pieselor lui Caragiale).

În final, aș dori să tratez un tip interesant de umor care stă la originea emisiunilor TV cu camera ascunsă sau a interviurilor d-lui Gaiță, difuzate la radio ProFM și publicate în ProTv Magazin. Aceste produceri de contexte comice îmi par cele mai asemănătoare experimentelor prin care Garfinkel încerca să descopere etnometodele, procedeele prin care oamenii obișnuiți fac față realității zilnice. Cred că aceste emisiuni și interviuri au o valoare științifică și pot oferi informații consistente în favoarea discursului constructivist din sociologia contemporană. Principiul lor este de a introduce un element insolit, necunoscut în realitatea "victimei" comicul fiind dat de încercările acesteia de a-l integra, de a-l actualiza în câmpul conștiinței sale. Conștiința umană, întotdeauna conștiință despre ceva, deci marcată de intenționalitate (în termenii lui Husserl), se va orienta instinctiv (în acele cazuri când persoana vizată nu își recunoaște lipsa de înțelegere a situației noi create) către obiectul necunoscut, devenind evident efortul de reconstituire, reconstrucție a realității subiective "deteriorată" de acesta. Comic este (pentru noi, cei care cunoaștem că e vorba de o păcăleală, poate mai înainte de a înțelege pe deplin unde anume apare absurdul) faptul că reconstrucția este realizată luând ca fundament un nonsens, ceva ce nu

aparține realității intersubiective. D-l Gaiță cere părerea oamenilor de pe stradă în legătură cu tot felul de evenimente pe care aceștia le iau drept bune, mai ales datorită încrederii că au în față un ziarist autentic (Garfinkel se ocupa de conceptul de încredere care constituie cel mai adesea baza pe care se desfășoară majoritatea acțiunilor și interacțiunilor noastre). În general, în interviurile acestea, obiectul necunoscut pe care îl va viza conștiința este un cuvânt folosit cu totul absurd în frază. Din modul în care rezolvă interviuații disonanța produsă se poate obține și o caracterizare psihologică minimală a lor. Astfel, doamnele care nu știu dacă le-ar plăcea ca soțul lor să aibă o muză, înțelegând că e vorba de o amantă, sunt comice. La fel și doamnele care nu cred în "descoperirea" a doi filosofi chinezi Ho și Min (numele și prenumele unui președinte vietnamez) cum că toți bărbații sunt efemeri, susținând cu tărie că soții lor sunt fideli și iubitori. Persoanele care se arată a fi îngrijorate de scumpirea radicalilor, pentru că au rădăcina pătrată, sunt comice mai ales atunci când relaționează acest eveniment cu altele reale ale vieții lor cotidiene. La întrebarea "Dvs. știți cum se extrag radicalii ?", un subiect răspunde "Cum să nu știu, d-le, am copilărit și eu la țară !", evitând un răspuns concis. Atunci când grănicerii au observat mișcări ale frontului arctic la granița cu Ungaria, nefiind exclusă trecerea lui în România, cel mai comic este un militar de carieră care se revoltă : "Da' ce crezi dumneata, că armata română stă cu mâinile în sân ?". Iar când un grup de zece drahme și doi dinari au trecut fraudulos granița în România cu un Trabant, este aproape sigur că au venit cu gândul să tâlhărească, să dea cu bombe și cu pistoale (o pensionară), să se ocupe de prostituție etc. Unii chiar au auzit despre asta și la televizor. Iar noua sectă care acționează pe teritoriul țării noastre (cea a hormonilor) este clar că influențează negativ tineretul, fiind necesară stârpirea ei, interzicerea printr-o lege de urgență, fiind suspect și faptul că "tropăie" (vorba lui Gaiță), adică execută un dans specific, tocmai în timpul primăverii. Nu este exclus nici ca vecinii unui interviuat să fie chiar hormoni, fiind cam "dușmani". Este evident cum, pe baza datelor existenței proprii, fiecare "victimă" face efortul de a integra evenimentul nou, de a-l relaționa cu toate cele știute până atunci, de a realiza încă o sinteză a tuturor datelor experiențiale. Tocmai de aceea, deontologia profesională îl obligă pe creatorul unui astfel de comic să-și anunțe victima că a fost vorba de o păcăleală, de o înscenare, în cazul filmărilor cu camera ascunsă. Faptul că e vorba de o deconstrucție este dovedit și de cruzimea unor astfel de filmări. Victima care urcă într-un taxi condus de un "psihopat" care în cele din urmă se repede cu mașina într-un zid (de carton) ar fi putut să facă un atac de cord.

În concluzie, râsul, ca orice altă practică socială, se supune ordinii atitudinii naturale. Râdem fără să știm întotdeauna precis de ce, râdem ca și cum toți ceilalți ar trebui să râdă la fel ca noi. Râdem împreună cu alții fără să ne dăm seama că e foarte posibil ca semnificațiile personale ale râsului să difere într-o mare măsură. De aceea, râsul trebuie supus unei examinări riguroase din partea acelei persoane care posedă o specie aparte de umor - sociologul profesionist. Vladimir Jankelevitch scria în "Ironia" că psihologia și sociologia sunt două din marile ironii produse de epoca noastră; în cadrul lor se manifestă o conștiință ireverențioasă care contestă și deconstruiește valorizările pe care omul le produce de-a lungul vieții și Omul de-a lungul Istoriei. Se poate afirma că neutralismul axiologic, indiferența etnometodologică nu sunt decât acte ale acestei conștiințe ironice. Cred că ideea aceasta a unui râs tăcut, neasumat, al sociologiei nu este nicăieri mai evidentă decât în cazul etnometodologiei și, în general, al discursului fenomenologic din sociologia contemporană. Rămâne de văzut dacă "umorul" etnometodologic poate fi apreciat de sociologii timpurilor noastre, fie ei profani sau profesioniști.